

פרק אין נערכין

מתניתין:

ביצד?

נתן סלע בעודו עני, שלא היתה אז ידו משגת יותר, ואחר כך העשיר, ועתה ידו משגת לשלם את מלא ערכו, אף על פי כן אינו מוסיף ונותן עתה כלום. שכבר נפטר בנתינה הראשונה. אבל, אם נתן בהיותו עני פחות מסלע⁽¹⁾⁽²⁾⁽³⁾, שכך השיגה ידו,

א. אין בערכין חיוב שהוא פחות מסלע, שאפילו עני, שמתחייב כמו שיעריכנו הכהן שמשגת ידו לשלם, לא נפטר בפחות מזה. ולא יתר על חמישים סלע. שזהו החיוב הגדול שבערכין הכתוב בפרשה [בזכר מבן כ' עד בן ס'].

2. התוספות כתבו, שאם נתן את כל הערך חוץ מסלע ואחר כך העשיר מגלגלים עליו את הכל. וכתבו המנחת חינוך [שנ ט] והרש"ש שלא דוקא אם החסיר סלע, אלא אפילו אם החסיר שוה פרוטה והעשיר, כיון שלא השלים עדיין את ערכו שוב חייב כשעת העושר.

וכן מבואר מהתוספתא [שהובאה בשטמ"ק כ"א] שאומרת שאם היה חייב סלע ונתן רק שלשה דינרים והעשיר מגלגלין עליו את הכל, הרי שגם בחסרון דינר מגלגלין עליו את הכל ולא דוקא בחסרון סלע.

אך בעולת שלמה כתב לדון שיתכן ששם הטעם מכיון שלא נתן בסך הכל סלע ובזה אפילו כשהחסיר פחות מסלע מגלגלים עליו הכל. אך כשנתן סלע יתכן שבזה רק אם החסיר סלע מגלגלים עליו הכל ובפחות מזה לא.

וכתב המנחת חינוך שזה פשוט שאם החסיר פחות משהו פרוטה והעשיר שוב לא מגלגלים עליו הכל, כיון שפחות משהו פרוטה איננו ממון הרי זה נחשב שהשלים את כל הערך, אלא שיתכן שישאר עליו אותו פחות משהו פרוטה חוב להקדש אך בזה לא יגלגלו עליו את הכל.

3. כתב הרמב"ם [פ"ג מערכין ה"ד]: הרי שלא נמצא בידו אין לוקחים ממנו פחות מסלע,

1. כתבו התוספות, שלא דוקא בפחות מסלע והעשיר נותן הכל, אלא גם בהעריכוהו לעשרים ונתן רק תשע עשרה סלעים ואחר כך העשיר, חייב לתת את הערך המלא [כך פירש בברכת הזבח את כוונת התוספות].

וכתב הגרע"א שמבואר כאן בתוספות, שמי שהעשיר אחרי ההערכה חייב כפי עושרו בשעה שנותן את הערך להקדש.

וכן הוכיח מהתוספות בהמשך הסוגיא [ד"ה בעידנא] שכתבו, זה שאמרו עשיר והעני, או עני והעשיר, נותן ערך עשיר, הכוונה היא שהיה עשיר בשעה שהעריכוהו, והעני בשעת נתינה. ולפי זה מתפרש גם עני והעשיר, שהיה עני בשעה שהעריכוהו והעשיר בשעת הנתינה, ועל זה נאמר שנותן ערך עשיר.

הרי מבוארת שיטת התוספות, שאדם אשר העשיר אחרי שהעריכוהו, נותן כפי הישג ידו בשעת הנתינה, וכן הוכיח החזו"א מדברי רש"י לקמן [ח א ד"ה נתן ארבע] שכתב שאם היו לו חמש ונתן רק ארבע ואחר כך העשיר, חייב לתת את כל הערך כפי עושרו בשעת הנתינה.

אך הביא הגרע"א מהתוספות יום טוב שאם העשיר לאחר שהעריכוהו אינו חייב אלא כשעת ההערכה ולא כפי מה שהעשיר אחר כך וכן משמע גם בדברי רש"י לקמן.